Ephes. ij. Dicit igit ante facie hoīs: qꝛ aū ꝯſiderationē euan/
geliſte Matthei ſicut obiectū ꝓpriū eſt poſita ſimilitudo alte/
ri⁹ hominis. i. xpi: cuius ꝑcipue cōſiderat hūanitatē: ⁊ hū di/
citur chriſtus alter hō: qꝛ fuit alter ab omnib⁹ alijs hominib⁹:
qꝛ omnes alij ꝓceſſerūt de radice peccati. iſte aūt ſol⁹ inocēs:
p quē ad iuſticiā ſūt alij reducti: ſm qꝺ ſcribit ad Ro. v. Sic
p vni⁹ hoīs inobediētiā pctōres ꝯſtituti ſūt multi: ita p vni⁹
homīs obedientiā iuſti cōſtituent multi: hic in pſenti inchoa
tiue p grām: ⁊ in futuro p gl'iam q̄ eſt grā ꝯſummata.
¶ Finit Proemium:

¶ Incipit epiſtola beati Hieronymi ad Dama
ſum papā in quattuoꝛ euangeliſtas.

Beatiſſimio pape Damaſo Hiero/
nymus. Nouum opus me facere
cogis ex veteri: vt poſt exēplaria
ſcripturarū toto oꝛbe diſpſa: qua/
ſi q̄dā arbiter ſedeā: ⁊ qꝛ iter ſe va
riant q̄ ſint illa q̄ cū greca ꝯſentiāt veritate: de/
cernā. Pius laboꝛ ſed periculoſa ꝑſumptio iudi/
care de ceteris: ipſum ab omnib⁹ iudicandū: ſe/
nis mutare linguam: ⁊ caneſcentē mundū ad in
itia retrahere paruuloꝛū. Quis eni doctus pa/
riter et indoctus: cū in manus volumē aſſūpſe/
rit: ⁊ a ſaliua quā ſemel imbibit viderit diſcrepa
re quod lectitat: nō ſtatim erumpat in vocē me
falſarium: me clamans eſſe ſacrilegum q̄ audeā
aliquid in veteribus libꝛis addere: mutare coꝛ/
rigere: Aduerſus quā inuidiā duplex cauſa me
conſolatur: q̄ et tu qui ſūmus ſacerdos es: fieri
iubes: et verum non eſſe quod variat. etiā male
dicoꝛū teſtimonio compꝛobatur. Si eni latinis
exemplaribus fides eſt adhibenda: reſpōdeant
quibus tot ſunt exemplaria pene quot codices.
Si autem veritas eſt querenda de plurib⁹ cur
non ad grecā oꝛiginem reuertentes: ea que vl'a
vitioſis interpꝛetibus male edita: vel a pſūpto/
rib⁹ iperitis emēdata peruerſius: vel a libꝛari/
is doꝛmitantibus aut addita ſunt aut mutata
coꝛrigim⁹: Neq̄ vero ego de veteri diſputo te/
ſtamento: quod a ſeptuaginta ſenioꝛib⁹ in gre/
cam linguam verſum: tertio gradu ad nos vſq̄
peruenit. Non quero quid aquila quid ſymma/
chus ſapiāt: quare theodotion inter nouos ⁊ ve
teres medius incedat. Sit illa vera interpꝛeta/
tio quaꝫ apl'i ꝓbauerūt. De nouo nūc loquoꝛ te
ſtamēto quod grecū eſſe non dubiū eſt: excepto
apoſtolo Mattheo: qui pm⁹ in iudea euāgeliuꝫ
chꝛiſti hebꝛaicis litteris edidit. Hoc certe cuꝫ in
noſtro ſermone diſcoꝛdat: ⁊ diuerſos riuuloꝛum
tramites ducit: vno de fonte querend⁹ eſt. Pre/
termitto eos codices quos a Luciano ⁊ heſitio
nūcupatoꝛes paucoꝛū hominū aſſerit pueꝛſa cō
tentio: quib⁹ vtiq̄ nec in veteri inſtrumēto poſt
ſeptuaginta interpꝛetes emēdare q̄d licuit: nec
in nouo ꝓfuit emēdaſſe: cū multarū gentiū lin/
guis ſcriptura ante tranſlata doceat falſa eſſe q̄
addita ſūt. Igitur hec pꝛeſens pꝛefatiūcula pol/
licetur quattuoꝛ tm̄ euāgelia: quoꝝ oꝛdo ē iſte:
Mattheus: Marcus: Lucas: Johannes: codi/
cum grecoꝛum emendata collatione ſed veterū:
que ne multum a lectionis latine conſuetudine
diſcreparent ita calamo iperauim⁹: vt his tm̄ q̄
ſenſū videbant mutare: coꝛrectis: reliqua ma/
nere pateremur vt fuerāt. Canones q̄ꝫ q̄s Euſe
bius ceſarienſis epiſcopus alexādrinū ſecutus
ammonium in decē numeros oꝛdinauit: ſic in
greco habent expꝛeſſimus. Qꝫ ſi q̄s de curioſis
voluerit noſſe que in euāgelijs vel eadē vl' vici/
na vel ſola ſint: eoꝝ diſtinctione cognoſcet. Ma
gnus ſiquidē hic in noſtris codicib⁹ erroꝛ inole
uit: dū qꝺ in eadē re ali⁹ euāgeliſta plus dixit: i
alio qꝛ min⁹ putauerit: addiderūt: vl' dū eūdeꝫ
ſenſū ali⁹ alit expſſit: ille q̄ vnū e q̄ttuoꝛ primuꝫ
legerat: ad ei⁹ exempluꝫ ceteros q̄ꝫ eſtimauerit
emēdādos. Vñ accidit vt apud nos mixta ſint
omnia: et in Marco plura Luce atq̄ Matthei.
Rurſum in Mattheo plura Johānis ⁊ Marci:
⁊ in ceteris reliquoꝛū q̄ in alijs ꝓpꝛia ſūt ineni/
antur. Cū itaq̄ canones legeris q̄ ſubiecti ſunt
cōfuſionis erroꝛe ſublato: ⁊ ſimilia omniū ſcies:
⁊ ſingulis ſua q̄q̄ reſtitues. In canōe pꝛimo cō
coꝛdant q̄ttuoꝛ: Mattheus: Marc⁹: Lucas: Jo
hānes. In ſecūdo tres. Matthe⁹: Marcus: Lu/
cas. In tertio treſ. Matthe⁹: Lucas: Johānes.
In quarto tres. Matthe⁹: Marcus: Johānes.
In q̄nto duo. Matthe⁹: Lucas: In ſexto duo.
Matthe⁹: Marcus. In ſeptimo duo. Matthe⁹:
Johannes. In octauo duo. Lucas: Marc⁹. In
nono duo. Lucas: Johānes. In decimo ꝓpꝛia
vnuſq̄ſq̄ q̄ nō habent in alijs ediderūt. Singu/
lis vero euāgelijs ab vno icipiēs vſq̄ ad finem
libꝛoꝝ diſpar numer⁹ accreſcit. Hic nigro coloꝛe
pſcriptus ſub ſe habet aliū ex minimo diſcoloꝛē
numeꝝ: qui ad decē vſq̄ ꝓcedēs indicat: pꝛioꝛ
numerus in quo ſit canone requirend⁹. Cū er/
go aperto codice (verbi gratia) illꝺ ſiue illud ca
pitulū ſcire volueris cuius canōis ſit: ſtatim ex
ſubiecto numero doceberis: ⁊ recurrēs ad pꝛin
cipia in quib⁹ canonū ē diſticta cōgeries: eodē/
q̄ ſtati canone ex titulo frōtis iuēto: illū quē q̄/
rebas numeꝝ eiuſdē euāgelij q̄ ⁊ ipe ex inſcripti
one ſignat inuenies: atq̄ e vicino ceteroꝝ tra/
mitib⁹ inſpectis q̄s numeros e regiōe habeant
adnotab: ⁊ cū ſcier' recurres ad volumia ſingu
loꝝ ⁊ ſine moꝛa rept' numer' q̄s aū ſignaueras:
repies ⁊ loco i q̄b⁹ vl' eadē vl' vicia dixert: Opto
vt i xp̄o valeas ⁊ meminer' mei papa btiſſime.

¶ Incipit ali⁹ ꝓlog⁹ ſcti Hiero. i q̄ttuoꝛ euāge.

Plures fuiſſe q̄ euāgelia ſcpſert: Lu/
cas euāgeliſta teſtat dicēſ: Qm̄ q̄dē
multi conati ſūt oꝛdiare narrationē
reꝝ q̄ i nobis cōplete ſūt: ſic tradide

rũt nobis q̄ ab initio ipi viderũt ſermonẽ:⁊ mi/
niſtrauerũt ei:⁊ ꝑſeuerãtia vſq; ad pñs tpſ mo
nimẽta declarãt:q̄ a diuerſis auctorib⁹ edita di
uerſarũ hereſũ fuere ꝑncipia:vt ẽ illō iuxta egy/
ptios:⁊ Thomã ⁊ Matthiã ⁊ Bartholomeum:
duodeci q̄z aplõꝝ et baſilidis atq; apollinis ac
reliquoꝝ q̄s enumerare lõgiſſimũ eſt: cũ hec tm̃
in p̄ſentiaꝝ neceſſe ſit dicere:extitiſſe quoſdaz q̄
ſine ſpũ ⁊ gr̃a dei conati ſũt magis ordiare nar/
rationẽ:q̄ȝ hiſtorię texere veritatez. Quib⁹ iure
†Joh.10.b pōt illō ꝓpheticũ coaptari†Ve q̄ ꝓferũt de cor/
de ſuo:q̄ ambulãt poſt ſpũm ſuũ:q̄ dicũt:hec di
cit dñs:⁊ dñs nõ miſit eos. De q̄b⁹ ⁊ ſaluator in
†Ibi.10.b euãgelio Johãnis loquit†Oẽs q̄ añ me venerũt
fures fuerũt ⁊ latrões. Qui venerũt:nõ q̄ miſſi
ſũt. Ipe ei ait:Veniebãt:⁊ ego nõ mittebã eos.
In veniẽtib⁹ p̄ſũptio temeritatꝭ:in miſſis obſe/
†Mat.7.d quiũ ſuitutꝭ ẽ.†Eccl'ia ãt q̄ dñi voce ſupra petrã
fũdata ẽ: quã ĩtroduxit rex ĩ cubiculũ ſuuz:⁊ ad
quã ꝑ foramẽ dſcẽſiōis occ'te miſit manũ ſuã ſi
mil' damulę hinil'oq; ceruoꝝ q̄ttuor volumĩa pa
radiſi iſtar eructuãs q̄ttuor ⁊ angulos ⁊ anulos
habet:ꝑ q̄s q̄ſi arca teſtamẽti ⁊ cuſtoſ legꝭ dñi li
gnis mobilib⁹ vehiꝶ. Prim⁹ oim Matthe⁹ ẽ pu
blican⁹ cognomẽto leui:q̄ euãgeliũ ĩ iudea he/
breo ſermõe edidit ob eoꝝ vl' maxĩe cãm q̄ in ie/
ſũ crediderãt ex iudeis: ⁊ nequaq̄ȝ legis vmbra
ſecedẽte euãgelij ṽitatẽ ſeruabãt. Secũd⁹ Mar/
cus ĩterpres apoſtoli Petri ⁊ alexandrinę eccle
ſię prim⁹ epũs:q̄ dñm q̄dẽ ſaluatorem ipe nõ vi
dit:ſȝ ea q̄ audierat mgr̃m p̄dicãtẽ: iuxta fidem
magis geſtoꝝ narrauit q̄ȝ ordinẽ. Terti⁹ Lucas
2.Cor.8.c medicus natiõe ſyr⁹ antiocẽſis†cui⁹ laus ĩ euan
gelio:q̄ ⁊ ipe diſcipul⁹ apl'i Pauli ĩ achaię bithi/
nięq; ꝑtib⁹ volumẽ cõdidit:q̄dã alti⁹ repetẽs:⁊
vt ipe ĩ ꝓemio ꝯfiteꝶ audita magꝭ q̄ȝ viſa deſcri
†Joh.21.f bẽs†Vltimus Johes apl's euãgeliſta quẽ ieſus
plĩmũ amauit:q̄ ſuꝑ pect⁹ dñi recumbẽs puriſſi
ma doctrĩaꝝ fluẽta potauit:⁊ q̄ ſol⁹ de cruce me
†Joh.19.c ruit audire†Ecce mater tua. Is cũ eſſet in aſia:⁊
iã tũc hereticoꝝ ſemĩa pullularẽt cherithi hebio
niſ:⁊ ceteroꝝ q̄ negãt xp̄m ĩ carne veĩſſe:⁊ q̄ſ ipe
ĩ epl'a ſua antichriſtos vocat:⁊ apl's Paul⁹ freq̄n
ter ꝑcutit:coact⁹ ẽ ab oib⁹ pene tũc aſię epiſcopiſ:
⁊ multaꝝ eccl'iaꝝ legatiōib⁹ de diuitate ſaluato/
ris alti⁹ ſcribere:⁊ ad ipȝ (vt ita dicã) dei ṽbũ:nõ
tã audaci q̄ȝ felici temeritate ꝓrũpere vt eccleſia/
ſtica narrat hyſtoria:cũ a fratrib⁹ cogereꝶ vt ſcri/
beret:ita facturũ ſe r̃ndiſſe:ſi indicto ieiunio ĩ cõ/
mue oẽs deꝑcareꝶ. Quo expleto reuelatiõe ſatu/
rat⁹ in illō ꝓemiũ cęlo veniẽs eructauit:In ꝑnci/
pio erat verbũ ⁊ ṽbũ erat apō deũ:⁊ de⁹ erat ver
bũ:h erat ĩ ꝑncipio apō deũ. Hec igiꝶ q̄ttuor euã
gelia multo añ p̄dicta. Ezechiel q̄z volumẽ ꝓbat
in q̄ prima viſio ita ꝯtexiꝶ†Et ĩ medio ſilĩtudo q̄t/ †Ezec.1.b
tuor aĩaliũ ⁊ vult⁹ eoꝝ: facies hoĩs ⁊ facies leo/
nis:⁊ facies vituli:⁊ facies aq̄lę. Pr̃ia homis fa/
cies Mattheũ ſignificat: qui q̄ſi de hoĩe exorſus
ẽ ſcriberet†Liber generatiōis ieſu xp̄i filij dauid fi †Mat.1.a
lij abraã. Secũda Marcũ:in q̄ vox leonis in here
mo rugiẽtꝭ audiꝶ:Vox clamãtis in deſerto:para
te viã dñi rectas facite ſemitas ei⁹. Tertia vituli:
q̄ euãgeliſtã Lucã a zacharia ſacerdote ſumpſiſſe
initiũ p̄figurat. Quarta iohannẽ euãgeliſtã:q̄ aſ
ſũptis pennis aquilę ⁊ ad altiora feſtinãs:de ṽ/
bo dei diſputat. Cetera que ſequunꝶ in eundẽ ſẽ/
ſum ꝓficiũt. Crura eoꝝ recta ⁊ pẽnati pedes:et q̄
cũq; ſpũs ibat:ibãt:⁊ nõ reuertebanꝶ:⁊ dorſa eo
rũ plena ocul':⁊ ſcĩtille has lãpades in medio diſ
currẽteſ:⁊ rota ĩ rotã:⁊ ĩ ſingul' q̄ttuor facies†Vñ †Apo.4.b
⁊ apocalypſis iohãnis poſt expoſitiōez viginti q̄t/
tuor ſenioꝝ q̄ tenẽtes citharas ⁊ phyalas adorã
tes agnũ dei:ĩtroducit fulgura atq; tõitrua:⁊ ſe/
ptẽ ſpũs diſcurrẽtes:⁊ mare vitreũ:⁊ q̄ttuor aĩa/
lia plẽa ocul' dicẽs. Aĩal primũ ſiꝶe leōi:⁊ ſcdm ſi/
mile vitulo:⁊ tertiũ ſiꝶe hōi:⁊ q̄rtũ ſiꝶe aq̄lę volã/
ti. Et poſt paululũ. Plena inquit erãt oculis:⁊ re
quiẽ nõ hẽbãt die ac nocte. dicẽtia: Sctũs ſctũs
ſctũs dñs de⁹ oipotẽs:q̄ erat ⁊ q̄ ẽ:⁊ q̄ vẽtur⁹ ẽ.
Quib⁹ cũctꝭ ꝑſpicue oñdiꝶ:q̄ttuor debẽ tm̃ euã/
gelica ſuſcipi:⁊ oẽs apocriphoꝝ venias mortuis
magꝭ hereticis q̄ȝ eccleſiaſticꝭ viuis canẽdas.

Glo. ordi.

M Odus in tractã/di talis eſt. Prim⁹ ge/nealogiaz xp̄i deſcribit:diſti guẽs eã ꝑ tres teſſeredecades poſt ait de nu/tritura ſalua/toris ⁊ de ad/uẽtu magoꝝ ĩ. bethleẽ:⁊ de occiſiõe puuloꝝ. deide de baptiſmo xp̄i ⁊ ieiunio.xl.dieꝝ:et de tẽtatiõe triplici. Poſtea de doctri na ei⁹.ſ. de ſermõe habito ĩ mõte. dei de geſta ⁊ miracl'a xp̄i expōit. Tãdẽ ō paſſiõe:reſurrectiõe ⁊ aſcẽſiõe agit. huic ãt libro Hiero. ꝓlogũ ꝑmittit ĩ quo

Incipit ꝓlog⁹ ſcti Hieronymi in euãgeliũ ſm̃ Mattheum.

M Attheus ex iudea ſicut in ordĩe primus põitur: ita euãgeliũ ĩ iudea prim⁹ ſcp̄ſit: cui⁹ vocatio ad dñm

Nico. de lyra

Expoſitio Nicolai de lyra ſuꝑ ꝑmũ ꝓlogũ Matthei.

a M Atthe⁹. Hic ẽ ꝑm⁹ ꝓlog⁹ beati Hiero. q̄ ꝑpōiꝶ euã gelio Matthei. Qui q̄dẽ ꝓlog⁹ diuidiꝶ in q̄ttuor ꝑtes. In ꝑma pte dſcribiꝶ euãgeliſte ſtat⁹. ſcdo ſcri bẽdi mod⁹. ibi:Duoꝝ in generatiõe xp̄i. tertio hu/ius euagelij materia ꝑncipalis. ibi:Quarũ oim re rũ. Et quarto vtilitas hui⁹ opis. ibi:In quo euãgelio vtile eſt. In ꝑma pte deſcribiꝶ euãgeliſta ex noĩe. cũ dr̃ Matthe⁹ q̄ inter/ptaꝶ dat⁹:q̄z inter alios euãgeliſtas primo dat⁹ eſt a deo ad ſcri bendũ euãgeliũ ad inſtructionẽ oim fideliũ. Secũdo deſcribiꝶ ex natione ⁊ patria. cũ dr̃: b Ex iudea. q̄z natiõe fuit iude⁹:⁊ de iudea nat⁹:que quidẽ iudea ꝑmo dicta eſt terra chanaan:q̄z poſt diluuiũ ĩnibi habitauerũt filij cham: q̄b⁹ expulſis ꝑ filios iſrael tpe Joſue nomi/nata eſt iudea a tribu iude:que erat principalis ⁊ regia. Tertio dſcribiꝶ xp̄m ad ordinẽ inter euãgeliſtas. cũ diciꝶ: Sicut prim⁹ in ordine poniꝶ. in ordine.ſ. euãgeliſtarũ:ita ĩ iudea prim⁹ ſcripſit euãgeliũ. Quarto deſcribiꝶ xp̄m ad ſtatũ p̄cedẽtẽ ei⁹ ꝯuerſionẽ ad chriſtũ. Quia aũt erat publican⁹.i. curã habẽs de publicis actib⁹. erãt ei tũc iudei tri/butarij romanoꝝ. ⁊ ideo illi q̄ colligebãt tributũ romanis mittẽdũ dicebanꝶ publicanꝶ hmõi cõiter ſũt cãpſores:⁊ pecuniaꝝ numeratores. Et q̄z talia negocia vix aut nuq̄ȝ ſi/ne pctō